

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Flkd Thomas Olsén		OP SA 14-17
Handledare		
		Antal ord: 11973
Prof. Jerker Widén	Beteckning	Kurskod
		1OP303
ÄR DOKTRINDILEMMAT VERKLIGEN ETT DILEMMA?		
<u>ABSTRACT:</u>		
<p>According to the doctrinal dilemma, the construction of military doctrines is challenging. Either the doctrines become too explicit and specific or they become too abstract for the target groups, both of which have negative consequences. The purpose of this study is to examine to what extent the dilemma exists and how it is taken into consideration in the doctrinal development process. In order to analyse the dilemma, two Swedish doctrines have been reviewed and their authors interviewed.</p> <p>The results indicates that the doctrinal dilemma has had a central role in the doctrinal development process of both doctrines. The authors have handled the dilemma through constructing abstract rather than specific doctrines. The study also reveals that it is necessary that doctrines are consistently formulated and that the users are acquainted with the style of the doctrine. The dissertation contributes with an increased understanding of the dilemma, facilitating the construction of doctrines and enabling that they can serve as force multipliers.</p>		
<u>Nyckelord:</u>		
MILITARY DOCTRINE, DOCTRINAL DILEMMA, PARADOX, MILITÄRSTRATEGISK DOKTRIN 2016, OPERATIV DOKTRIN 2014		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	5
1.3 AVGRÄNSNINGAR	6
1.4 TIDIGARE FORSKNING	6
1.5 MATERIAL	10
1.5.1 Militärstrategisk doktrin (MSD16).....	10
1.5.2 Operativ Doktrin (OPD14).....	10
1.6 DISPOSITION.....	11
2. TEORI	12
2.1 MILITÄRA DOKTRINER	12
2.2 DOKTRINDILEMMAT.....	14
2.3 OPERATIONALISERING	15
3. METOD	17
3.1 RESPONDENTER.....	18
3.2 FORSKNINGSETIK	18
3.3 VALIDITET OCH RELIABILITET	19
3.4 METODOLOGISK DISKUSSION.....	20
4. ANALYS	21
4.1 ANALYSVERKTYG	21
4.2 ANALYS.....	22
4.2.1 Detaljrika påståenden.....	22
4.2.2 Generella påståenden.....	27
4.3 RESULTAT	37
5. AVSLUTNING	39
5.1 DISKUSSION.....	39
5.2 ANKNYTNING TILL PROFESSIONEN	41
5.3 VIDARE FORSKNING	42
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	43

1. Inledning

Termen doktrin har sitt ursprung i latin och innebär lärdom och undervisning.¹ Doktriner härstammar och användes förr inom religion som auktoritära trosartiklar vilka kyrkliga medlemmar skulle följa.² Den militära appliceringen av doktriner kan härledas till olika århundraden beroende på hur doktrin definieras. De första doktrinära embryona går att spåra enda tillbaka till Romarriket men de första formellt skrivna doktrinerna återfinns i samband med Gutenberg och tryckindustrins introduktion. Introduktionen av det som idag ses som moderna militär-doktriner lanserades först vid den Franska revolutionen.³ I Sverige benämns enbart dokument som doktriner på strategisk och operativ nivå men internationellt sett benämns samtliga inriktande dokument inom en militär dokumenthierarki som doktriner.

Styrkan i doktriner ligger i dess förmåga att ena styrkor och ge dem ett syfte. För att göra detta krävs att doktriner är preskriptiva och kan bidra med ett ramverk att utgå ifrån.⁴ Hur denna styrka uppnås är dock omtvistat. Vem ska använda doktriner, vilka är dess resurser samt ska doktrinerna syfta till att vara skrämmande, förklarande eller visionära?⁵

1.1 Problemformulering

Hur doktriner ska formuleras är något som länge debatterats. Den ena delen i debatten uttrycker problematiken kring detaljrikedom vid doktrinframtagning och att utvecklandet av en specifik formel för att vinna ett krig är det säkraste sättet att förlora det.⁶ Redan 1918 skrev Ladislaus Herbert Richard Pope-Hennessy:

”there is no such thing as a doctrine of war, and if there were such a thing it would be bad, and especially bad for an army, which may be called upon to operate against a great variety of enemies in various totally dissimilar threats of war”.⁷

¹ <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/doktrin> (Hämtad 24.04.2017)

² Ångström, Jan och Widén, Jerker “Religion or reason? Exploring alternative ways to measure the quality of doctrine”, *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016, s.205-206.

³ Høiback, Harald. “What is Doctrine?”, *Journal of Strategic Studies*, 34:6, 2011, s.880-881.

⁴ Hughes, Wayne, “The Power of Doctrine”, *Naval War College Review*. 48:3, 1995, s.10.

⁵ Høiback, Harald. “The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit”, *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016, s.189.

⁶ Høiback, “The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit”, s.190.

⁷ Ibid, s.191.

OP 14-17

Teoretiker ställer sig kritiskt till utvecklandet av doktriner som i detalj beskriver hur militära organisationer förbereder sig för- och genomför krig.⁸ En för specifik och styrande doktrin kan bli en dogmatisk sanning och hämmande för målgruppen då initiativ och fritt tänkande begränsas.⁹ Vidare utgör en för detaljerad och specifik formulering en fara då doktrinen kan bli läst och utnyttjad av motståndaren.¹⁰

Andra sidan i debatten problematiserar generaliserande doktriner, som inkluderar ett bredare perspektiv än bara kriget. Harald Høiback beskriver dagens doktrinutveckling och diskuterar *fourth generations doctrines*. Dessa är mer generella doktriner vars primära målgrupp snarare är politiker och hemmaopinionen än militärer. Vikten ligger i att vinna nationens stöd snarare än kriget i sig.¹¹ Denna utveckling har enligt Høiback kommit till i samband med att ledningen av förband har flyttats från slagfältet. Med den utvecklingen har behovet för ett bredare doktrinärt ramverk också blivit större. Från att strida med förband och ta beslut på plats, skrivs doktrinerna för ett tredimensionellt krig med både fysiska, psykiska och moraliska faktorer. Utvecklingen har börjat ta doktrinen ifrån själva kriget och inkluderar ett större spektrum.¹² Det faktum att doktrinen är ett verktyg för politisk kommunikation gör också att doktrinens militära ändamål påverkas. Doktrinutvecklingen blir därför av stor vikt som verktyg för politikens kommunikation utåt, i syfte att sprida sina budskap. Även detta för doktrinens militära ändamål ännu längre bort då det ersätts av politiska budskap.¹³

Doktrindebatten är splittrad och det är just denna balansgång mellan breda penseldrag och skarpa linjer som doktrindilemmat framstår. Wayne Hughes beskriver dilemmat:

”For a leader and his staff, the challenge is to construct good doctrine that is prescriptive without being constrictive. If doctrine is constructed and construed so rigidly that initiative is destroyed, then its forcefulness will be channelled too narrowly; the enemy will know what to expect and learn to evade the highly

⁸ Ångström och Widén, ”Religion or reason?”, s.205.

⁹ Ibid, s.205.

¹⁰ Høiback, “What is Doctrine?”, s.895.

¹¹ Ibid, s.895.

¹² Ibid, s.897.

¹³ Høiback, “The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit”, s.191.

OP 14-17

focused combat energy that results. On the other hand, a doctrine that denies its own prescriptive nature must – insofar as denial is believed by those it affects – be powerless.”¹⁴

I det paradoxala dilemma som beskrivs kan brukandet av doktriner ifrågasättas. Trots doktriners bristfälligheter är många forskare överens om att doktriner är av största vikt, både till ramverk, utbildning, förståelse, samhörighet och för interoperabilitet. Det som teoretiker och forskare inte är överens om är dess faktiska utformning, vilket uppsatsen fokuserar på.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen är att granska hur det ovanstående förklarade doktrindilemmat upplevs och beaktas i praktiken. Undersökningen avgränsas till att utreda dilemmat i en svensk kontext, inom doktrinutvecklingsområdet. I Sverige har det hänt mycket i både doktrindebatten och doktrinutvecklingen på 2000-talet, vilket gör det till ett fruktbart fall att återfinna både tankar och erfarenheter. Undersökningen tar sin teoretiska ansats utifrån det beskrivna doktrindilemmat. För att pröva teorin blir därför uppsatsens övergripande frågeställning följande:

- *Vilken roll spelar doktrindilemmat i den svenska doktrinutvecklingen?*

För att svara på den övergripande frågeställningen kommer därför två delfrågor även att ställas:

- *Vilka val och överväganden har genomförts i doktrinernas framtagningsprocess, gällande doktrindilemmat?*
- *Vilken spårbarhet har doktrindilemmat i svenska doktriner och dess framtagningsprocesser?*

¹⁴ Hughes “The Power of Doctrine”, s.11.

1.3 Avgränsningar

Undersökningen fokuserar på doktrindilemmat i stort. Även om empirin inhämtas ur en svensk kontext, utreds ändå dilemmat och dess slutsatser dras ur ett generellt perspektiv. Empirin är avgränsad till att enbart beröra doktrinframtagningsprocessen. Vidare finns det två typer av doktriner, formella och informella. Formella doktriner uttrycks i dokument och informella doktriner uttrycks genom en praktisk kunskapsöverspridning.¹⁵ Undersökningen är avgränsad till att enbart beröra formella doktriner.

1.4 Tidigare forskning

Doktrinforskningen är omfattande i sig, men doktrindilemmat är dock inte undersökt tidigare utöver att forskare konstaterat problematiken och dess olika delar. Då dilemmat är partikulärt beskrivet, kommer detta kapitel därför att belysa forskning som berör dilemmat, antingen implicit eller explicit i syfte att kartlägga dilemmats uttryck.

Jan Ångström och Jerker Widén har skrivit en artikel som fokuserar på forskningsluckan kring kvalitetsstandarder för doktriner. I artikeln berörs ett alternativt sätt att se på doktrin som religion eller trosartiklar istället för att ha en rationell och instrumentell synvinkel. Ångström och Widén kritiserar rationalismen i dess bristande feedbackförmåga, vilket gör det svårt att bedöma innehållet. Författarna lyfter istället fram det religiösa perspektivet och det faktum att doktriner som trosartiklar kan skapa bland annat tillhörighet hos personal som använder dem (utförligare utveckling av det religiösa perspektivet återfinns i kapitel 2.1). I den kritik som författarna riktar till både den rationella synen på doktriner och doktriner generellt, lyfts doktrindilemmat som ett framstående problem. Dilemmat som Ångström och Widén uttrycker, beskriver dess konsekvenser för en militär organisation. De lyfter framförallt kognitiva begränsningar och grupptänkande som begränsande faktorer för dilemmats vaga del.¹⁶ Artikeln är intressant för undersökning då författarna dels beskriver konsekvenser av dilemmat, samt en bakgrundsfaktor till varför problematiken uppstår.

¹⁵ Holmes, Richard (red.), *“The Oxford companion to military history”*, Oxford Univ. Press, Oxford, 2001, s.262.

¹⁶ Ångström och Widén ”Religion or reason?”.

OP 14-17

Vidare har även Ångström och Widén publicerat boken ”Contemporary Military Theory” som behandlar en introduktion och sammanfattning till militärteori.¹⁷ Boken uttrycker inte doktrindilemmat, men det finns en tydlig parallell till dilemmat, där problematiken kring krigföringens grundprincipers nyttjande diskuteras. Problematiken beskrivs kring nyttjandet av krigföringsprinciperna, där det likt doktriner finns två läger; ska principerna nyttjas som regler eller ramverk? Problematiken för en befälhavare blir om principerna uttrycks för detaljerade blir de rutinbelagda och dogmatiska, vilket kan leda till förutsägbarhet. Blir principerna istället för vaga, förminskas deras praktiska nytta då de inte går att nyttja som stöd eller guidning.¹⁸ Denna problematik är en viktig parallell, vilket visar på att dilemmat även uttrycks i andra kontexter än doktriner.

Høiback har publicerat boken ”Understanding Military Doctrine”¹⁹ samt flertalet artiklar, exempelvis ”The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit”²⁰ och ”What is Doctrine?”²¹, som bygger på boken. Forskningen utreder bland annat begreppet doktrin, samt vad dess beståndsdelar är. Författaren presenterar en modell för doktriner vilket innehåller tre grundpelare: *authority*, *culture* och *theory*. Samtliga delar behövs för att det ska vara en doktrin, men beroende på vilken del som väger tyngst kan doktrinens ändamål variera. Författaren tar upp doktrindilemmat inom ramen för modern doktrinutveckling med politiken och civilsamhället som också inkluderas som målgrupp. Utöver den vidgade målgruppen lyfts även problematiken med att nyttja doktrinen som ett politiskt instrument för att sprida budskap.²² Høiback uttrycker dilemmat och dess konsekvenser men inte dess påverkansfaktorer eller specifika delar, vilket denna undersökning berör.

Dennis Drew har publicerat en artikel som berörde avsaknaden av en strukturerad och enad process kring doktrinutveckling i US Air Force. I artikeln riktar författaren kritik mot den

¹⁷ Ångström, Jan och Widén, Jerker, ”*Contemporary Military Theory: The dynamics of war*”, Routledge, Milton Park, Abingdon, Oxon, 2015.

¹⁸ Ångström och Widén ”Religion or reason?”, s.76, 87-88.

¹⁹ Høiback, Harald, ”*Understanding Military Doctrine: A multidisciplinary approach*”, Routledge, London, 2013.

²⁰ Høiback, ”The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit”.

²¹ Høiback, ”What is Doctrine?”.

²² Høiback ”Understanding Military Doctrine”.

OP 14-17

fragmentiserade processen där inte doktrinerna hör ihop och att de strategiska vägvalen inte speglas längre ner i dokumentkedjan. Vidare kritiserar Drew bristen av en teoretisk anknytning, där snarare äldre officerares åsikter speglar dokumenten. Slutligen exemplifieras den bristande feedbackfunktionen och revideringen vilket gjorde att åsikter och olika tolkningar fick publiceras ohämmat. Drew föreslår en reviderad doktrinframtagningsprocess, där han ingående förklarar de olika stegen. Författaren berör doktrindilemmat som ett tidigt vägval vilket måste göras, beroende på vilket syfte och vilka läsare som avses. Drew belyser problematiken med vad de båda vägvalen kan innebära, exempelvis att tidigare doktriner har skrivits politiskt, i syfte att påverka Pentagon och budgeten, vilket hämmade den praktiska nyttan av dokumentet. Författaren uttrycker att båda vägvalen är legitima, men att vägvalet kommer få en stor påverkan på hur slutprodukten skrivs och uppfattas. Drew nämner även vikten av implementering och utbildning av doktrinerna i syfte att de ska tolkas rätt.²³

Deborah Avant behandlar i en artikel bakgrundsfaktorer till doktriner och utvecklar en modell där fokus ligger på civil-militära relationer. Huvudfaktorn som diskuteras är hur integreringen av en stats storstrategi i militära doktriner avgör hur de militära doktrinerna i sin tur påverkar en stats säkerhet. Doktrindilemmat som Avant beskriver är att doktriner faller på att antingen uttrycka detaljer, förklaringar och taktiker över hur en försvarsmakt krigar eller ett större och mer generellt perspektiv om hur en stat ser på krig och dess hot. I den generella delen exemplifieras problematiken att doktriner kan bli allomfattande beroende på en stats säkerhetspolitiska situation och vilka typer av krig som kan förväntas. Artikeln exemplifierar *Containment Doctrine*²⁴ och förklarar problematiken med att den skulle inrikta militären för att kunna slå mot kommunismen i alla dess former och slag, allt från Sovjet till rebeller i den tredje världen.²⁵ Artikeln konstaterar dilemmat men beskriver framförallt en konsekvens av generella doktriner.

²³ Drew, Dennis, "Inventing a Doctrine Process", *Air and Space Power Journal*, Winter 1995.

²⁴ USAs säkerhetspolitiska plan att hindra Sovjet och dess inflytande att sprida kommunismen.

²⁵ Avant, Deborah, "The Institutional Sources of Military Doctrine: Hegemons in Peripheral Wars", *International Studies Quarterly*, 37:4, 1993.

OP 14-17

Aaron Jackson skriver om urskiljningen av fyra skolor av doktriner som han benämner tekniska, taktiska, operativa och strategiska doktriner, samt hur de skiljer sig åt. Jackson separerar tre olika skillnader i doktrinerna som han summerar som förhållandet till den militära ontologin, doktrinens bredd och karaktär, samt om de används som instruktioner, övningshjälpmedel, vägledning eller som analysverktyg. Kopplat till doktrindilemmat är Jacksons text intressant genom att han är den enda teoretikern som beskriver specifika delar av dilemmat kopplat till de olika skolorna av doktriner.²⁶ Övriga teoretiker beskriver dilemmat som universellt.

Avslutningsvis har även Hughes publicerat en doktrinartikel som är intressant och användningsbar för uppsatsens undersökning. Hughes artikel förklarar och utreder vad som karakteriserar en bra doktrin. Hughes gör en tillbakablick till Theodore Roosevelt²⁷ som förespråkade nedskrivna kunskaper och uttryckte att pennan är starkare än svärdet med god utbildning som grund, där texter kan förändra både tankar och handling. Med komplexitetsteorin som grund beskriver Hughes doktrindilemmat som en avvägning mellan precision och generalitet, där styrkan ligger i om en doktrin skrivs och uttrycks däremellan. Styrkan i sådana doktriner är att de sammanbinder och enar militära organisationer och styrkor i en sammanhållning.²⁸ Artikeln är fokuserad på doktriners styrka och är intressant för undersökningen då författaren uttrycker doktriner som kraftfulla verktyg om de uttrycks och uppfattas rätt. Det gör dilemmat intressant och viktigt att undersöka då förståelsen för problemet kan leda till att doktriner ger en styrka till dess organisation.

Sammanfattningsvis beskriver den tidigare forskningen doktrindilemmat och dess olika delar fragmenterat, samt med en konstaterande karaktär att problematiken finns, snarare än att bidra med förståelse eller lösningar. Den enda forskningen som utvecklar alternativ till förbättring kring problematiken är Drew som skriver om en förbättrad doktrinframtagningsprocess.²⁹

²⁶ Jackson Aaron, "The Roots of Military Doctrine, Change and Continuity in Understanding the Practice of Warfare", *Combat Studies Institute Press*, US Army Combined Arms Center. Fort Leavenworth, Kansas, 2013, s.11-33.

²⁷ Theodore Roosevelt, fd. president i USA och är bland annat känd för sina kraftiga regleringar och lagstiftningar som han införde.

²⁸ Hughes "The Power of Doctrine", s.9-14.

²⁹ Drew "Inventing a Doctrine process".

1.5 Material

Följande kapitel kommer kortfattat att presentera de empiriska materialen i syfte att ge läsaren en grundläggande förståelse för dokumenten och dess innebörd.

1.5.1 Militärstrategisk doktrin (MSD16)

MSD16 är högst upp i hierarkin av de svenska militära inriktningsdokumenten. Doktrinen bryter ner den svenska politiska viljan i militärstrategiska utgångspunkter, där Överbefälhavaren inriktar den svenska Försvarsmaktens användning och planering av stridskrafter i fred, kris och krig. Doktrinen behandlar sammanfattat en ytlig begreppsförståelse, inriktningar som bygger konceptuella utgångspunkter, beskrivning av utgångspunkterna samt myndighetens ledningsfilosofi. MSD16 är den senaste upplagan av svensk militärstrategisk doktrin som ersatte Militärstrategisk doktrin 2012.³⁰

1.5.2 Operativ Doktrin (OPD14)

OPD14 är steget under MSD16 i Försvarsmaktens dokumenthierarkiska system. OPD14 syftar till att styra och sätta mål för operativ och taktisk verksamhet. Dokumentet sätter sitt förklarande ramverk genom att delge mål, medel och metod vid både planering, genomförande och avslutning av operationer samt utvärdering och erfarenhet. OPD14 har en uttryckt utbildande roll, framförallt gällande det gemensamma språkbruket och definitioner.³¹

³⁰ Försvarsmakten ”*Militärstrategisk doktrin*”, Stockholm, 2016.

³¹ Försvarsmakten ”*Operativ doktrin*”, Stockholm, 2014.

Figur 1.1, Försvarsmaktens hierarki av militära doktriner, reglementen och handböcker³²

1.6 Disposition

Nästkommande kapitel redogör för uppsatsens teoretiska bas där det partikulära dilemmat beskrivs i samband med doktriners syften. Kapitlet bryter även ner teorin i en operationalisering, vilken intervjuunderlaget och textanalysen grundar sig i. Kapitel tre redogör för metodvalet samt uppsatsens forskningsdesign. Kapitlet fokuserar på förståelse och spårbarhet i syfte att ge argument för valda metoder. Kapitel fyra består av en analysdel och en resultatdel. Analysdelen undersöker det empiriska materialet och resultatet sammanfattar analysens innehåll för att konkretisera produkten av undersökningen. Kapitel fem för en diskussion kring undersökningen, slutsatser och dess bidrag till forskningen. Avslutningsvis lyfter kapitlet forskningens betydelse för den militära professionen samt vidare forskning inom området.

³² Försvarsmakten "Militärstrategisk doktrin", s.10.

2. Teori

2.1 Militära doktriner

Trots den komplexa problematiken kring doktriner, samt kritiken som är riktad mot dokumenten, använder de allra flesta försvarsmakter doktriner och många teoretiker förklarar och förespråkar ändå tydliga syften, behov och styrkor med dem. Alternativet att inte använda doktriner är värre då vi människor ändå ständigt teoretiserar genom att konstant söka efter samband och mönster i praktiken.³³ Doktriner bidrar därför till ett ramverk för människor att använda sig av.³⁴ Vidare bidrar doktrinen till enighet och ändamålsenlighet i större organisationer då grupperingar inom organisationer tenderar att enbart utveckla och suboptimera sin verksamhet utan att ha ett större helhetsperspektiv.³⁵ Doktrinerna hjälper därför till som ett verktyg för sammanhållning. Sammanhållningen kan åstadkommas genom två faktorer: strukturell sammanhållning och en uppträdandesammanhållning. Strukturell sammanhållning åstadkommes genom doktriners ändamålsenliga struktur och ramverk och den uppträdande sammanhållningen återfinns i doktriners syften och mål.³⁶

Nedan exemplifieras flera olika teoretikers grundläggande argumentationer för vad doktriner syftar till och hur vi kan förstå dokumenten. Jeffrey McKittrick och Peter Chiarelli beskriver att oavsett staters eller kulturers skillnader finns det universella och grundläggande syften samt anledningar till doktriner. De kan sammanfattas som: rutiner, gemensam begreppsflora och operationellt tänkande, stöd i anpassning för chefer i ett förändligt klimat, koncept och grund för diskussioner om utveckling, integrering av en försvarsmakts olika vapengrenar, samt utbildning och träning av militär personal.³⁷

³³ Høiback "What is Doctrine?", s.898.

³⁴ Citat; *"Teorin blir därmed en handledning för den, som vill göra sig förtrogen med kriget på teoretisk grund. Den lyser upp hans väg, underlättar hans vandring, skola hans omdöme och skyddar honom mot misstag."* Clausewitz, Carl von, *"Om kriget"*, Bonnier fakta, Stockholm, 1991, s.103.

³⁵ Posen, Berry, "Foreword: Military Doctrine and the management of uncertainty", *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016, s.159-173.

³⁶ Hughes "The Power of Doctrine", s.12-14.

³⁷ McKittrick Jeffrey, Chiarelli Peter, "Defense reform: An Appraisal" i: Clark, Asa A (red.), *"The Defense reform debate: issues and analysis"*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1984, s.323-324.

OP 14-17

Vidare försöker Barry Posen strukturera upp doktriner genom att beskriva att de åtminstone har fyra huvudsyften. Dessa syften kan summeras som kommunikation internt med inriktningar till den militära målgruppen samt diplomatisk och politisk kommunikation utåt för att signalera budskap. Därefter beskrivs syftet med att nå ut till den egna befolkningen för att beskriva vad skattepengarna bidrar till och vilka militära förmågor som finns. Det tredje syftet är vägledning för befälhavare om hur kriget ska föras, både stöd för koordination och kommunikation. Det sista syftet som beskrivs är att doktriner bidrar till mening och identitet för anställda i en försvarsmakt eller organisation.

Slutligen beskriver Høiback att det finns tre idealtyper av doktriner. Doktriner som syftar till att antingen vara ett verktyg för förändring, ett verktyg för ledning eller ett verktyg för utbildning.³⁸ Ångström och Widén bygger vidare på Høibacks teorier och bidrar med ett verktyg till: signalering. Med signalering menas en försvarsmakts kommunikation utåt, antingen att skriva doktriner i syfte att stärka ett visst vapenslag, att uttrycka militär förmåga eller att yttra politiska budskap.³⁹ Ovanstående doktrinsyften och förståelser som uttrycks är ur ett rationalistiskt perspektiv där doktrinen ses som en *Force Multiplier* eller effektutökande medel. Ångström och Widén bidrar även utöver det rationella synsättet med ett alternativt sätt, vilket även beskrivs i den tidigare forskningen: att se på doktriner ur ett konstruktivistiskt perspektiv som religiösa texter eller trosartiklar. Doktriner kan då även syfta och bidra till en ontologisk trygghet, att skapa en identitet och ge en känsla av tillhörighet, samt att generera legitimitet inom en försvarsmakt.⁴⁰

Ovanstående avsnitt beskriver doktriners nytta och existensberättigande, dess syfte samt att de har en central del i försvarsmakter och militära organisationer. Trots detta är militära doktriner långt ifrån okontroversiella. Bortsett från diskussionen om doktrin eller inte, återfinns det kritik riktat mot nutidens formella doktriner, hur de ska förstås, användas och uttryckas. En del av den kritiken återfinns i det som benämns doktrindilemmat vilket nästkommande kapitel utvecklar.

³⁸ Høiback "What is Doctrine?", s.888-895.

³⁹ Ångström och Widén "Religion or reason?", s.203-204.

⁴⁰ Ibid, s.205-209.

2.2 Doktrindilemmat

Doktrindilemmat som problemformuleringen nämner är brett diskuterat bland flera forskare och teoretiker. Följande avsnitt sammanfattar essensen i dilemmat som beskrivs i syfte att rama in det som teoretikerna nämner och tydliggöra dess tyngdpunkter.

Ångström och Widén beskriver dilemmat sammanfattat som en problematik kopplat till vilken nivå som chefer skall skriva doktriner på. En för generellt skriven och uttryckt doktrin kan upplevas svårtolkad och irrelevant för de egna styrkorna, men omvänt ökar risken för att röja sin krigsidé genom att uttrycka doktrinen för ingående.⁴¹

De detaljerade delarna i dilemmat beskriver dels problematiken med att specifika instruktioner uttrycker risken för motståndarens granskning av dokumenten, vilket kan blotta hur de egna militära styrkorna ämnar uppträda och göra dem förutsägbara.⁴² Fortsatt beskrivs även problematiken med att detaljrika förklaringar och skolboksexempel av krigföring hämmar chefers initiativtagande, deras självständiga tänkande och kreativitet, genom att dokumenten framställer en dogmatisk sanning om krigföringen.⁴³ Slutligen beskrivs även att detaljerade doktriner kan bidra till ett för smalt perspektiv för chefer om doktriner utelämnar kontexten och miljön som innehållet är tänkt att nyttjas inom och enbart beskriva det militära ramverket.⁴⁴

Den uttryckta problematiken med doktriner som blir för generella argumenterar dels kring hur dokumenten formuleras samt vad de inkluderar. Hur doktriner formuleras beskrivs som försök till att undvika de detaljrika påståendena, vilket kan leda till att uttryck och innebörder blir för abstrakta och vagt uttryckta för att vara militärt tillämpbara som styrningar och riktlinjer.⁴⁵ Den andra delen berör vad doktriner inkluderar som en bidragande faktor till att dokumenten blir för generella. Dessa är dels vilka målgrupper de riktar sig till samt doktriner som

⁴¹ Ångström och Widén "Religion or reason?", s.205.

⁴² Høiback "What is Doctrine?", s.895, Hughes "The Power of Doctrine", s.11, McKittrick och Chiarelli "Defence reform", s.324.

⁴³ Ångström och Widén "Religion or reason?", s.205, McKittrick och Chiarelli "Defence reform", s.234, Høiback "Understanding Military Doctrine", s.26.

⁴⁴ Jackson "The Roots of Military Doctrine", s.14, 18-19.

⁴⁵ Ångström och Widén "Religion or reason?", s.205, McKittrick och Chiarelli "Defence reform", s.324.

OP 14-17

formulerar ett universellt innehåll. Inom målgrupper beskrivs det som problematiskt för militära chefer när doktriner anpassas för en bredare målgrupp, exempelvis politiker, civilsamhället eller som ett signalmedel mot andra militära organisationer i världen. Detta kan innebära att både politiska budskap bäddas in i texten, samt att innehållet anpassas till att bli så generellt uttryckt att det blir militärt otillämpligt med otillräckliga användbara styrningar och innebörder.⁴⁶ Inom doktriner som formulerar en universell innebörd återfinns dels det säkerhetspolitiska läget, doktrin som ett analysverktyg, samt militärteorins inkluderande som del-faktorer. Ett omfattande uttryckt säkerhetspolitiskt läge kan innebära att doktriner blir för universella och allomfattande, om en stat ska förbereda och inneha förmågan att möta en stor mängd olika hot och konflikter i olika situationer.⁴⁷ Vidare beskrivs problematiken när doktriner skrivs för att kunna användas som ett verktyg i syfte att analysera historiska händelser eller kunna hantera framtida krig och konflikter. Slutligen argumenteras det för att doktriner kan bli för generella om de skrivs och används för att presentera och förklara militärteoretiska begrepp och koncept.⁴⁸ Konsekvenserna för de universellt uttryckta doktrinerna är att dokumenten tappar den militära nyttan och användbarheten, samt att generella, otydliga och abstrakta dokument riskerar att med ett vagt definierat ramverk splittra eller fragmentera en försvarsmakt eller militär organisation.⁴⁹

2.3 Operationalisering

Operationalisering handlar om att ringa in en eller flera teorier och dess huvudbegrepp i exakta meningsinnehåll, samt att därefter bryta ner och avgränsa det som ska utredas.⁵⁰ Det innebär konkret att teorierna tilldelas variabler med en eller flera indikatorer. De operationaliseringar som görs har stor inverkan på resultatet och dess säkerhet.⁵¹ Operationaliseringens koppling till validitet och reliabilitet berörs ytterligare i kapitel 3.3.

⁴⁶ Høiback "What is Doctrine?", s.895, Høiback "The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit", s.191, McKittrick och Chiarelli "Defence reform", s.324.

⁴⁷ Avant "The Institutional Sources of Military Doctrine", s.410-411.

⁴⁸ Jackson "The Roots of Military Doctrine", s.32-33.

⁴⁹ Huges "The Power of Doctrine", s.11-12.

⁵⁰ Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne, "Introduktion till samhällsvetenskaplig metod", 1. uppl., Liber, Malmö, 2003, s.44-45.

⁵¹ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.), "Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad", 4., (red.) uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012, s.55.

OP 14-17

Följande tabell är undersökningens operationaliserade analysverktyg och redogör för valda variabler och indikatorer till dessa. Både den kvalitativa textanalysen och intervjun utgår ifrån tabellen. För att en variabel ska bli uppfylld krävs det att indikatorerna uppfylls på ett övertygande sätt. Det menas med att det antingen återfinns starka argument för indikatorn eller att indikatorn uppfylls flera gånger i analysen.

Dilemma	Variabler	Indikatorer
1. Doktrindilemmats detaljrika påståenden	-Doktrинens dogmatiska karaktär	-Stor detaljrikedom och sammanfattningar av innehåll och beskrivningar i texten. -Texten är formulerad på ett sätt att det kan innebära att förutsättningar kan bli situationsbestämda, skolboksexemplifierade och ge en avsaknad av flexibilitet vilket kan hämma initiativtagande, självständighet och kreativitet för en militär chef.
	-Motståndarens granskning och nytta av doktrinen	-Uttryck och innebörder som kan göra de militära styrkorna förutsägbara för en motståndare, vilket kan ge spårbarhet till organisatoriska beteendemönster.
	-Kontext	-Detaljerade doktriner kan bidra till ett för smalt perspektiv för chefer att översätta innehållet praktiskt, genom att doktrinen utelämnar kontexter och miljöer som innehållet är tänkt att nyttjas inom.
2. Doktrindilemmats generella påståenden	-Vaga och otydliga beskrivningar	-Otydlighet i förklaringar och begreppsfloran i doktriner vilket kan göra innehållet abstrakt och vagt som militära styrningar och riktlinjer.
	-Doktrинers universella användande	-Doktrinen skrivs och nyttjas som ett analysverktyg och förklarar historiska och framtida krig eller konflikter. -Doktrinen nyttjas som ett forum för att presentera och förklara nya militärteoretiska begrepp och koncept. -Doktrinen nyttjas på grund av den säkerhetspolitiska situationen som ett allomfattande dokument för att beskriva ett stort spektrum av verkansområden för de militära styrkorna, både geografiska områden och varierande hot.
	-Doktrинens målgrupper	-Doktriner som implicit eller explicit uttrycker eller anpassas för en bredare målgrupp, exempelvis politiker, civilsamhället eller andra militära organisationer utöver den egna försvarsmakten. <i>-Konsekvenserna av det ovanstående generella indikatorerna är dels att doktrinen tappar sin militära nytta, samt att doktrинers vaga uttryck kan fragmentera en militär organisation.</i>

Figur 2.1 Undersökningens operationalisering av teorin.

3. Metod

Då denna studie undersöker teorier kring doktrindilemmat används en teoriprovande studie. En teoriprovande studie innebär att teorin står i centrum och dess hypoteser prövas på empiriska fall eller material. Slutsatserna som kan dras från en teoriprovning är att tesen stärks, försvagas eller att en teori framstår mer än den andra.⁵²

Empirin och materialet undersöks genom en fallstudie. En fallstudie är inriktad på en undersökningsenhet istället för en massstudie. Fallstudien syftar till att smalna ner omfånget och enbart belysa en begränsad del, istället för ett större område. Fördelen med fallstudien är att den tillåter att djuploda och studera saker eller händelseförlopp i detalj, vilket inte nödvändigtvis skulle komma fram i en mer ytlig undersökning.⁵³ De empiriska materialen i uppsatsen som är hämtade utifrån fallet är MSD16 och OPD14. Vanligtvis är avsikten att komma fram till skillnader mellan olika material eller fall.⁵⁴ Men i denna studie syftar de två olika valen till att ge undersökningen en större bredd och generaliseringsmöjlighet.

Teoriprovningen i fallen genomförs genom två olika kvalitativa forskningsmetoder, intervjuer och kvalitativ textanalys. Syftet med två olika forskningsmetoder är att öka validiteten och reliabiliteten i det empiriska materialet (mer om reliabilitet och validitet i kapitel 3.3). Intervjuerna är semistrukturerade, vilket betyder att samtal är mer flexibla och inbjuder till att den intervjuade får utveckla sina idéer och synpunkter.⁵⁵ Valet av semistruktur för fallet motiveras genom frågans komplexitet och subtilitet, där behovet av fylligare svar och dialog är viktigare än endast ren informationsinhämtning. Den kvalitativa textanalysen innebär att detaljerat analysera texten och fånga in någonting annat än summan av delarna, alltså innehåll i texten som ligger dolt under ytan.⁵⁶ Textanalysen har en deduktiv ansats, vilket betyder att teorin prövas och granskas i det empiriska materialet.⁵⁷

⁵² Esaiasson et. al, "Metodpraktikan", s.40.

⁵³ Denscombe, Martyn, "Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna", 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009, s.59-60.

⁵⁴ Johannessen och Tufte, "Introduktion till samhällsvetenskaplig metod", s.57.

⁵⁵ Denscombe "Forskningshandboken", s.233-235.

⁵⁶ Esaiasson et. al, "Metodpraktikan", s.210.

⁵⁷ Johannessen och Tufte "Introduktion till samhällsvetenskaplig metod", s.35.

3.1 Respondenter

Respondenterna valdes efter kravspecifikationen att de ska ha deltagit aktivt i doktrinframtagningsprocesserna. För att öka generaliserbarheten är respondenterna valda utifrån att de har arbetat inom olika delar och funktioner i framtagningsprocessen: både beredning inom hela och delar av innehållet, deltagande i styrgrupper samt i revideringsprocessen. Inom ramen för motiveringen med en semistrukturell intervju, har i största möjliga mån respondenter valts som är tillgängliga för en personlig intervju. I två fall är analysmaterialet hämtat från svar genom e-post.

I forskningen finns det risk för en eventuell intervju effekt. En intervju effekt innebär att respondenter svarar olika beroende på hur denne uppfattar undersökaren, exempelvis ålderskillnader, kön och social status. Fortsatt finns även risken att svaren skräddarsys så att de överensstämmer med undersökarens forskningsfrågor.⁵⁸ I undersökningen finns det både en stor ålderskillnad, skillnad i kön men framförallt skillnad i den sociala statusen, militärt contextualiserat i form av att respondenterna har högre grad än undersökaren. Dessa faktorer tas till viss del hänsyn till i analysen. För att stävja en eventuell intervju effekt har undersökningens innehåll och syfte enbart beskrivits på en mycket generell nivå, i syfte att inte svaren spolieas. Detta berörs ytterligare i nästa avsnitt. Slutligen valdes respondenterna att presenteras anonymt i undersökningen. Anonymiteten motiveras dels på grund av forskningens korta tidsintervall där det ansågs som en högre chans att få genomföra en intervju utifrån den premissen, samt att stävja intervju effekten och möjliggöra en mer frispråkig situation för respondenterna.

3.2 Forskningsetik

För att hålla en god etik genom undersökningen säkerställdes inledningsvis deltagarnas samtycke för intervjuerna. Samtycke skedde skriftligt i ett formulär. Formuläret syftar till att ha en formellt dokumenterad överenskommelse som bekräftar deltagarens medverkan samt till att skydda forskaren vid eventuella beskyllningar. Utöver formuläret informerades respondenterna kring undersökningens innehåll samt dess frågor i syfte att förbereda dem på samtalet.⁵⁹ Forskningsinformationen ger enbart en mycket generell beskrivning i syfte att undvika att re-

⁵⁸ Denscombe "Forskningshandboken", s.244-246.

⁵⁹ Ibid, s.197-200.

OP 14-17

sultatet av intervjun spolieras eller snedvrids. För att bibehålla en ärlighet, öppenhet och respektfullhet i undersökningen, redovisas forskningens problem och syfte för respondenterna i efterhand. Vidare sammanfattades intervjun i en samtalsuppteckning och återkopplades till respondenterna i syfte att undvika falska förespeglingar eller missförstånd.⁶⁰ Återkopplingen avslutades med ett godkännande från respondenterna som dokumenterade beslut på att det empiriska materialen stämmer och kan användas i forskningen. Material från intervjuundersökningen sparas av författaren, dels digitalt material på en separat lösenordskyddad hårddisk, samt fysiskt material inlåst, för att säkerställa att materialet inte sprids.

3.3 Validitet och reliabilitet

Validitet innebär i vilken utsträckning det insamlade materialet representerar verkligheten och i vilken utsträckning det täcker forskningsfrågan.⁶¹ För att motverka en svaghet i validiteten ligger stort fokus i undersökningen på teoriernas operationalisering, samt avgränsningar i syfte att minimera författarens egen tolkning. Vidare ökar validiteten i undersökningen med valet av två empiriska material samt två olika forskningsmetoder för att undersöka fallet. I intervjuerna specifikt, stärks validiteten genom att återfinna mönster eller ämnen som flera respondenter nämner, vilket innebär att de validerar varandra genom att stärka argumenten, samt att sju respondenter ger en tillräcklig empirisk bas.

Reliabilitet eller tillförlitlighet innebär att mätningarna är korrekt gjorda. Detta innebär att om flera undersökare med samma metod skulle genomföra undersökningen och komma fram till samma resultat, skulle undersökningen hålla en hög reliabilitet. För att undvika svagheter i reliabiliteten har undersökningen använt sig av kontinuerlig återkoppling till metoden, samt användandet av externa resurser för att kontrollera arbetsmetodiken genom arbetet. Utöver det stärks reliabiliteten av att nyttja flera respondenter, i syfte att säkerställa reliabla argument i analysen. Avslutningsvis sparas underlag och dokumentation i syfte att möjliggöra återkopplingar.

⁶⁰ Denscombe "Forskningshandboken", s.196-197.

⁶¹ Ibid, s.425.

3.4 Metodologisk diskussion

En teoriprovande fallstudie som denna handlar om att ta en liten del av en helhet, men ändå kunna beskriva och representera verkligheten. För att uppnå detta krävs ett tillräckligt och ändamålsenligt val av fall. Fortsatt krävs ett representativt fall och ändamålsenliga metoder för att få fram lämplig data att analysera. Fördelen med valet av en kvalitativ ansats är att datamaterialet är rikhaltigt och detaljerat. Det öppnar upp för motsägelser och alternativa förklaringar, vilket bidrar till en bred förklaringsbas att utgå ifrån. Vidare är fallets material motiverat genom att doktrinerna är skrivna under två olika tidsperioder samt två olika doktrinhierarkiska nivåer, vilket ökar generaliserbarheten. Nackdelarna är dels svårigheten till generalisering då det insamlade materialet inte är helt representativt för verkligheten. Fortsatt inbjuder den kvalitativa metoden till ett tolkningsutrymme vilket kan påverka reliabiliteten.⁶² Generaliserbarheten har i största möjliga mån tagits hänsyn till genom att använda två skilja doktriner, två forskningsmetoder och kvalificerade respondenter för att analysera fallen. Tolkningsutrymmet motverkas genom öppenhet i forskningen och tydlig spårbarhet i hela arbetet i både material, metod och avgränsningar.

⁶² Denscombe "Forskningshandboken", s.398-399.

4. Analys

Följande kapitel presenterar inledningsvis undersökningens analysverktyg för delfrågan kopplat till spårbarhet. Därefter analyseras det empiriska materialet utifrån de båda delfrågorna. Slutligen presenteras resultatet.

4.1 Analysverktyg

Analysverktyget är framtaget i syfte att konkretisera resultat i frågeställningen. Analysverktyget har fyra begrepp: *Återfinns*, *återfinns med viss skillnad*, *skiljer sig* och *återfinns ej*.

Återfinns innebär att teorins påståenden stämmer överens med det empiriska materialet. *Återfinns med viss skillnad* innebär att teorin till viss del överensstämmer med det empiriska materialet. Begreppet *skiljer sig* innebär att det finns tydliga skillnader mellan det som teorin beskriver och det som återfinns i empirin. Slutligen innebär *återfinns ej* att teorins variabel inte återfinns i empirin.

MSD16/OPD14 <i>Variabler</i>	Återfinns	Återfinns med viss skillnad	Skiljer sig	Återfinns ej
Doktrинens dogmatiska karaktär				
Motståndarens granskning och nytta av doktrinen				
Kontext				
Vaga och otydliga beskrivningar				
Doktrинens universella användande				
- <i>Analysverktyg</i>				
- <i>Militärteoretiska begrepp</i>				
- <i>Det säkerhetspolitiska läget</i>				
Doktrинens målgrupp				

Figur 4.1, analysverktyg mall

OP 14-17

4.2 Analys

4.2.1 Detaljrika påståenden

Doktrinen dogmatiska karaktär

MSD16

Den dogmatiska karaktären i doktriner innebär en stor detaljrikedom och skolboksexemplifierade förutsättningar vilket kan leda till att doktrinen blir rigid och hämmande. Författarna bakom MSD16 arbetade aktivt för att undvika den dogmatiska karaktären utifrån två parametrar. Dels genom att doktrinen skulle anpassas för att möta dagens hot och konfliktmiljöer, samt att doktrinen skulle inrikta Försvarsmakten i en modern kontext. Anpassningen motiverades genom att Försvarsmakten ska kunna hantera den oförutsägbarhet som finns i dagens konfliktmiljöer.⁶³ Hoten är tänkt att hanteras utifrån uppdragstaktik, vilket motiveras utifrån krigets krav:

”kärnan i krigföring är tvekamp, fiendskap och växelverkan som genererar fara, friktion, ansträngning och ovisshet. Förutsättningen för att i förväg bestämma en konsekvent och heltäckande operationsplan som uppfyller det strategiska målet är alltså begränsad.”⁶⁴

Fortsatt var även en styrning till arbetsgruppen att MSD16 skulle vara inriktande utifrån försvarsbeslut 2015 och inte vara en utbildande doktrin, där Försvarsmakten ska inriktas i ett modernt krigföringskoncept inom hela konfliktskalan. Det ledde till en anpassning av doktrinen där en stor del av definitioner, fördjupningar och förklaringar togs bort.⁶⁵ Utifrån anpassningen till en modern konfliktmiljö samt den inriktande karaktären i MSD16 förklaras synen och användandet av doktrinen enligt följande: ”MSD kan jämföras med en kompass som i kombination med *gott omdöme* ska ge riktning och övergripande vägleda Försvarsmaktens personal att nå målen”.⁶⁶ Författarna uttrycker att den abstraktionsnivån är tänkt att ge huvudsakliga riktlinjer som inte är operationaliserade för hur Försvarsmakten är tänkt att strida, utan snarare beskriva olika operativa koncept för hur Försvarsmakten löser de grundläggande politiska uppdragen. Doktrinen beskriver således inte hur en organisation löser alla problem, utan

⁶³ Respondent 1, personlig intervju, Försvarshögskolan, 10.05.2017.

⁶⁴ Försvarsmakten “Militärstrategisk doktrin”, s.68.

⁶⁵ Respondent 5, personlig intervju, Försvarshögskolan, 12.05.2017.

⁶⁶ Försvarsmakten “Militärstrategisk doktrin”, s.9.

OP 14-17

ger ramverk för hur man ska tänka i en problemlösande process. Avslutningsvis nämner en av författarna att om man tror att man kan förutsäga allt, då är man i fel tänk och har missat poängen då överraskning är centralt.⁶⁷

Ovanstående uttalanden indikerar att den dogmatiska karaktärens rigida problematik identifierades men valdes bort i arbetet med MSD16, i syfte att kunna hantera den moderna konfliktmiljön som Försvarmakten kan ställas inför. Därmed blir resultatet att variabeln återfinns i den mening att problematiken bekräftas.

OPD14

OPD14 skrevs dels för att på ett övergripande sätt styra och sätta mål för operativ och taktisk verksamhet samt för att fylla en utbildande roll, vilket skiljer sig från MSD16.⁶⁸ I arbetet med OPD14 diskuterades det även att minska antalet doktriner i Försvarmakten vilket ledde till att armé, flyg och marinförbandens doktriner integrerades i OPD14. Inom den integreringen identifierades det en problematik med detaljrikedom och balansgången i hur texten skulle uttryckas och förhålla sig till reglementen och handböcker då de går in i varandra.⁶⁹ Integreringsarbetet upplevdes dels som fragmentariskt mellan de olika delarna i doktrinen, samt att delarna hade ett förklarande och representerande uttryck i syfte att företräda sin del mot de andra, vilket ledde till ett misslyckande att lyfta innehållet till den operativa nivån.⁷⁰ Konsekvenserna av det bristande integreringsarbetet i processen med OPD14 var att doktrinen fick ett läroboksuttryck snarare än att uttrycka Försvarmaktens operativa ansatser. En av författarna uttrycker att misslyckandet med att ena bilden av syftet och målet med innehållet och doktrinen ledde till att arbetet blev likt en innehållsförteckning med vad som skulle stå med snarare än att skapa en syntes och helhet. För att motverka den problematik som beskrivs och som upplevdes förordar en av författarna en tydlig arbetsgrupp och styrgrupp i syfte att kunna skapa konsensus och en röd tråd i framtida dokument.⁷¹

⁶⁷ Respondent 1, 10.05.2017.

⁶⁸ Försvarmakten "Operativ doktrin", s.5.

⁶⁹ Respondent 6, personlig intervju, Högkvarteret, 17.05.2017.

⁷⁰ Respondent 4, personlig intervju, Förvarshögskolan, 12.05.2017.

⁷¹ Respondent 6, 17.05.2017.

OP 14-17

OPD14 indikerar det som den dogmatiska karaktären uttrycker kring skolboksexemplifiering, stor detaljrikedom och en rigid text, samt motiverar varför produkten uttrycktes så. Däremot fanns det ingen diskussion i arbetsprocessen kring dogmatik eller konsekvenser för militära chefer beroende på hur innehållet uttrycks. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns med viss skillnad*.

Motståndarens granskning och nytta av doktrinen***MSD16***

Motståndarens granskning handlar om hur doktriner uttrycks vilket kan innebära att en försvarsmakt blir förutsägbar. Motståndarens granskning och nyttjande av MSD16 resonerades kring i framtagningsprocessen och det togs höjd för det i arbetet, bland annat genom det valda synsättet att se på doktrinen som en kompass snarare än ett lagstadgat dokument.⁷² Kompass-tänket innebar att doktrinen ska verka som ett stöd för chefer att kunna vara listiga och kunna göra kloka överväganden.⁷³ Fortsatt resonerades det att ett navigationsutrymme möjliggörs för chefer vilket medger möjlighet till oförutsägbarhet. Vilseledning och överraskning beskrivs som två av det viktigaste militära elementen, varför det inte fanns ett syfte att klart tydliggöra hur man löser specifika problem utan att istället ge en förståelse för ramverk där den militära kreativiteten kan flöda. Slutligen uttrycker en av författarna att doktrinen är ett öppet dokument, där det sker en hemlig försvarsplanering parallellt, vilket innebär att doktrinen bara kan uttrycka sig till en viss nivå.⁷⁴

Författarnas syn på motståndarens granskning indikerar att de upplevs problematiskt att uttrycka sig specifikt, och att det har genomförts aktiva och motiverade åtgärder för att undvika problematiken genom abstraktionsnivån i doktrinen. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

⁷² Respondent 3, personlig intervju, Militärhögskolan Karlberg, 11.05.2017.

⁷³ Respondent 5, 12.05.2017.

⁷⁴ Respondent 1, 10.05.2017.

OP 14-17

OPD14

Även skaparna av OPD14 diskuterade kring problematiken, där en av författarna uttrycker att doktrinen är tänkt att ge riktlinjer och användas som ett referenssystem i syfte att kunna ge utbildning och förståelse till den egna personalen. Doktrinen som ett referenssystem innebar att det inte fanns någon mening att forma texten så att den uttrycker känslig information.⁷⁵ Författarna uttrycker att doktrinen ska användas och hanteras med förnuft i tillämpliga delar, vilket ska ge utrymme för eget initiativ och för att undvika förutsägbarhet. Parallellt med doktrinskrivandet skedde hemligstämplat arbete där specifik information uttrycktes istället.⁷⁶

Även författarna till OPD14 identifierade problematiken och arbetade aktivt med både synsätt och uttryck för att motverka granskning och förutsägbarhet. Därmed blir resultatet att variablen återfinns.

Kontext**MSD16**

Kontexten innebär att om doktriner utelämnar de kontexter och miljöer som de är tänkta att verka inom riskerar att orsaka ett smalt perspektiv för chefer, samt problematiken med att översätta innehållet praktiskt. En av författarna bakom MSD16 beskriver kontextens innebörd som en punkt i balansen mellan detaljerade och övergripande doktriner. Tanken med MSD16 som ett abstrakt dokument bidrog till idén att doktrinen skulle kunna verka brett och inte vara bunden till en viss kontext, utan kunna vara applicerbar runt om i världen.⁷⁷ En av styrningarna till arbetsgruppen som jobbade med MSD16 var dock att försvarsbeslut 2015 skulle spegla innehållet.⁷⁸ Försvarsbeslutet upplevdes som tydligt av författarna jämfört med de tidigare propositionerna, där försvaret av Sveriges närområde nu stod i fokus, vilket det inte gjort innan. Det präglade doktrinens innehåll, bland annat kapitel 3.2 om gråzonsproblematik vilket är en direkt konsekvens av det.⁷⁹ MSD16 beskriver både kontexten och miljön i Sverige och dess närområde där Försvarsmakten kan tänkas verka. Doktrinen utvecklar dels framtida konflikters karaktär och konsekvenser i Sveriges närområde samt Sveriges militärstrategiska läge

⁷⁵ Respondent 4, 12.05.2017.

⁷⁶ Respondent 7, konversation e-post, 19.05.2017.

⁷⁷ Respondent 1, 10.05.2017.

⁷⁸ Respondent 3, 11.05.2017.

⁷⁹ Respondent 5, 12.05.2017.

OP 14-17

och förtydligar bland annat geografiska områden och dess betydelse, exempelvis Östersjön och Arktis. Fortsatt utvecklas även hotens uttryck mot Sverige där hybrida hot och gråzonsproblematik är centralt.⁸⁰ Däremot beskrivs insatser utanför Sveriges närområde enbart ytligt där doktrinen uttrycker:

”Sverige måste ha förmåga att militärt kunna agera både i närområdet och utanför närområdet. Konfliktförlopp och uppträdande kommer sannolikt att skilja sig åt beroende på om en konflikt berör svenska intressen i närområdet eller om det rör sig om internationell krishantering.”⁸¹

MSD16 ger en kontextualisering som speglar försvarsbeslutets inriktning, med Sveriges närområde i fokus. Däremot kan det argumenteras för att kontexter utanför Sveriges närområde utelämnas, vilket skulle kunna medge en svårighet och en problematik att översätta innehållet praktiskt i vissa internationella insatser. Hur kontexters uttryck kan påverka militära chefer var inget som diskuterades. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns med viss skillnad*.

OPD14

OPD14s utbildande och förklarande karaktär bidrog till att doktrinen uttrycker en kontextualisering för olika förband och förmågor, exempelvis förklaras både armé, flyg- och marinförbandens olika syften, operativa tankar med dem, hur de fungerar med övriga förband samt dess ledningsförhållanden.⁸² Däremot uttrycker en av författarna en problematik kopplat till hur kontexten är uttryckt:

”Den kritik som lyftes var bland annat att inte tillräcklig hänsyn tagits till det nya kriget och att man låg bakom den utvecklingen som upplevs idag, där man istället skrev och resonerade utifrån en traditionell motståndare. Det fanns bland annat ingen diskussion om hybrida hot eller hot mot samhället, exempelvis påverkanskampanjer som påverkar mycket mer än militära system i sig. Arbetet var avgränsat från omvärldsutvecklingen vilket speglade resultatet.”⁸³

⁸⁰ Försvarsmakten ”Militärstrategisk doktrin”, s.29-38.

⁸¹ Ibid, s.29.

⁸² Försvarsmakten ”Operativ doktrin”, kap.3.3.

⁸³ Respondent 4, 12.05.2017.

OP 14-17

OPD14 uttrycker till skillnad mot MSD16 en kontext och miljö för vad de olika funktionerna och förbanden har förmåga att verka inom och hur snarare än geografiska områden. OPD14 uppfyller därför inte indikatorn att kontexter inte inkluderas. Då inga specifika geografiska områden uttrycks kan det däremot argumenteras för att OPD14 pekar på miljöindikatorn. Hur kontexters uttryck kan påverka militära chefer var heller inget som diskuterades vid arbetet med OPD14. Däremot lyftes problematiken för militära chefer kopplat till om en felaktig kontext uttrycks. Det kan leda till att felaktiga operativa överväganden görs vid planering och genomförande av operationer, vilket kan få konsekvensen att förband och förmågor används felaktigt. Därmed blir resultatet att variabeln återfinns med viss skillnad.

4.2.2 Generella påståenden

Vaga och otydliga beskrivningar

MSD16

De vaga och otydliga beskrivningarna innebär en otydlighet i både begrepp och förklaringar, vilket kan medföra att innehållet inte blir direkt tillämpbart för en militär chef eller organisation. I MSD16 argumenterades det kring otydligheten utifrån den inriktande styrningen till doktrinen samt utifrån Försvarmaktens organisationskultur. Innebörden av det inriktande valet medföljde att stora delar av de utbildande och utvecklande delarna i MSD16 togs bort och istället planeras att framöver förtydligas i en parallell fördjupningsbok kopplat till doktrinen. Även längden på doktrinen beskrevs som gränssättande då produkten inte skulle bli ett stort och omfattande dokument.⁸⁴ En av författarna uttrycker att det finns olika sätt att konkretisera och förtydliga en doktrin, exempelvis genom att inkludera stödjande text i doktrinens marginaler eller att skriva en extern fördjupningsbok. Oavsett metod finns behovet av att konkretisera innehållet på något sätt.⁸⁵ Angående organisationskulturer beskriver en av författarna till MSD16 att Försvarmakten idag slits mellan två militära ideal, dels uppdragstaktik med korta och övergripande beskrivningar och ett franskt ideal med centralstyrning. Författaren uttryckte att MSD16 skrevs för uppdragstaktiken av två skäl, dels för att det är Försvarmaktens uttalade ledningsfilosofi, samt på grund av den oförutsägbarhet som återfinns i dagens konfliktmiljö.⁸⁶ Den ideologiska dissonansen och kulturella blandning som författaren beskriver i Försvarmakten skapade problem i arbetet för att undvika att doktrinen skulle bli otydlig. ”På

⁸⁴ Respondent 3, 11.05.2017.

⁸⁵ Respondent 1, 10.05.2017.

⁸⁶ Ibid.

OP 14-17

grund av att vi dels bröt ny mark och gjorde upp de gamla tillkom det en tillvänjning av det nya".⁸⁷ Det beskrevs att vissa delar i MSD16 mjukades upp från tidigare upplagor men inget av innehållet revolutionerades. Farhågan fanns att förståelseprocessen skulle bli för hård om de ändrar för mycket, vilket skulle kunna leda till feltolkningar.⁸⁸ För att motverka feltolkningar av MSD16 uttryckte författarna att mycket arbete lagts ner på att kommunicera och implementera doktrinen i form av exempelvis föreläsningar, sittningar och seminarium inom Försvarmakten.⁸⁹ Slutligen beskriver en av författarna att interaktionen mellan olika delar i framtagningsprocessen av doktriner är centralt för att doktriner ska bli stringent skrivna och följa en filosofi, då den kulturella blandningen i hur man exempelvis uttrycker sig och synen på doktriner varierar stort i Försvarmakten.⁹⁰

MSD16 indikerar på otydlighet i förklaringar och begreppsfloran där mycket av de förklarande och förståelsedelar aktivt valts bort. Författarna har identifierat problematiken med att utelämna de delarna och planerar för en fördjupningsbok kopplat till MSD16. Slutligen argumenteras det kring att varför en text kan tolkas som otydlig, grundar sig i en blandad organisationskultur. Dels finns en kulturell blandning i synsätt och tolkningar av doktriner, samt att samma kulturella blandning återfinns i doktrinframtagningsprocesser när doktriner skrivs. En stor variation och blandning i organisationskulturer och synsätt på militära styrdokument är alltså en faktor till varför doktriner uppfattas olika, vilket kan leda till argument för att dokumenten upplevs otydliga. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

OPD14

OPD14 är till skillnad från MSD16 ett mer utbildande, förklarande och utvecklande dokument som beskriver mer än vad den inriktar. Däremot uttrycker författarna en problematik kring innehållets tydlighet och stringens, vilket kan ge konsekvenser för doktrinen tillämpbarhet med styrningar och riktlinjer. Dels hade författarna olika erfarenheter och traditioner av både doktrinskrivande och den operativa nivån, vilket bidrog till att doktrinen inte blev stringent skriven mellan alla delar.⁹¹ Det var även många författare inblandade i skrivandet där flertalet av

⁸⁷ Respondent 5, 12.05.2017.

⁸⁸ Respondent 1, 10.05.2017.

⁸⁹ Respondent 5, 12.05.2017.

⁹⁰ Respondent 1, 10.05.2017.

⁹¹ Respondent 4, 12.05.2017.

OP 14-17

dem roterade på arbetsuppgiften, vilket också hämmade stringensen. Fortsatt beskrevs det att författarnas åsikter och värderingar skiljde sig åt, samt att avsaknaden av en fastställd nomenklatur bidrog till en otydlighet i begreppsfloran och hur man ser på olika begrepp.⁹² Försvarsmakten genomförde även ett flertal ändringar i den gemensamma nomenklaturen under skrivprocessen som nödvändigtvis inte var doktrinärt logiska, vilket påverkade skrivprocessen negativt och bidrog till missförstånd. Den blandade nomenklatur som återfinns bidrar till förvirring i organisationen när begrepp inte är stringenta i och mellan olika militära dokument.⁹³ En av författarna uttrycker den sammanfattade problematiken:

”Många delar reviderades och togs bort, huvudsakligen på grund av att det var många som skrev alla olika delar så att dokumentet vart för omfattande. Men fortsatt så i en iver att få med så mycket som möjligt så blev dokumentet ytligt. Man tog med andra ord bort djupet och ytan vart kvar”.⁹⁴

Slutligen uttryckte samma författare att framgångsfaktorer för att undvika problematiken är att ha en arbetsgrupp som inte störs av annat arbete samt en bättre erfarenhetshantering för att undvika att göra om misstag.⁹⁵

OPD14 indikerar också på otydlighetens innebörd. MSD16 kan tillskillnad från OPD14 upplevas otydlig på grund av avsaknaden av innehåll medan OPD14 kan upplevas otydlig på grund av hur dess innehåll uttrycks och formuleras. Grunden till problematiken är dock densamma där författare till båda doktrinerna uttrycker att en stor divergens bland författare är problematiskt. Vidare uttrycker författare till båda doktrinerna att friktioner i processen är en bidragande faktor till problematiken, där dels en enad syn i processen, erfarenhetshantering mellan processer och att minska utomstående störningar är framgångsfaktorer för att undvika problematiken. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

⁹² Respondent 2, personlig intervju, Försvarshögskolan, 11.05.2017.

⁹³ Respondent 7, 19.05.2017.

⁹⁴ Respondent 2, 11.05.2017.

⁹⁵ Ibid.

OP 14-17

Doktriners universella användande

Denna variabel analyserar varje indikator för sig i syfte att konkretisera dess olika delar.

*Analysverktyg***MSD16**

Analysverktyget som indikator innebär att doktriner tappar sin militära nytta om de skrivs för att även kunna nyttjas som ett analysverktyg, i syfte att kunna förklara historiska och framtida konflikter. Författarna argumenterar emot att MSD16 även skulle kunna nyttjas som ett analysverktyg. Doktrinen ska primärt spegla försvarsbeslut 2015, och uttrycka den värld som är här och nu.⁹⁶ Doktrinen uttrycker inte att den ska nyttjas som ett verktyg för att ta avstamp i dåtida konflikter och beskriver:

”Nato och EU kan leda tanken till det kalla kriget. Men nuvarande situation är radikalt annorlunda även om vissa saker ter sig lika. Sveriges totalförsvar kan därför inte organiseras som en kopia av kalla krigets indelning och organisation. Hot idag är varken entydiga eller enbart territoriellt fokuserade, en mer komplex bild måste ligga grund för ordnandet av rikets säkerhet”.⁹⁷

Inom ramen för analysen av framtida konflikter skrevs MSD16 utifrån att den ska gälla till nästa försvarsproposition år 2021.⁹⁸ En av författarna uttrycker:

”Abstraktionsnivån ska vara på en sådan nivå att doktrinen inte ska stå och falla på enskilda händelser, utan att den ska klara en händelseutveckling. Här återfinns en balansgång för att få en bra avvägning mellan det konkreta och det abstrakta; att doktrinen inte upplevs som varken för generell, eller för detaljerad att den blir inaktuell första dagen man tar den i bruk. Det är en utmaning”.⁹⁹

MSD16 är avgränsad till nutiden och skrevs inte för att kunna analysera framtida- eller historiska händelser. Trots det identifierade och uttryckte författarna en problematik med att anpassa doktrinen till ett större tidsrum, då det är svårt att hitta en lämplig abstraktionsnivå att skriva innehållet på. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

⁹⁶ Respondent 5, 12.05.2017.

⁹⁷ Försvarsmakten “Militärstrategisk doktrin”, s.29.

⁹⁸ Respondent 3, 11.05.2017.

⁹⁹ Respondent 1, 10.05.2017.

OP 14-17

OPD14

OPD14 uttrycker i sitt syfte:

”Operativ doktrin utgör en grund för hur krigsförbanden ska användas och utvecklas på kort och lång sikt. Inriktningen i doktrinen är av generell, övergripande karaktär och ska påverka såväl den långsiktiga planeringen som specifik inriktning i samband med genomförandet.”¹⁰⁰

En av författarna uttryckte att framtidsutsikten för doktrinen fanns med i resonemangen vid framtagandet angående arbetet kring detaljnivån. Vissa delar från de föregående försvarsgrensdoktrinerna flyttades till handböcker och taktikreglementen i syfte att taktikanpassning skulle kunna ske snabbare, samtidigt som OPD14 skulle kunna vara mer bestående över tiden.¹⁰¹ De långsiktiga delarna som skulle inkluderas i OPD14 blev istället sådant som förändras långsamt, exempelvis hur Försvarsmakten ser på konflikter, användandet av maktmedel och ledningsfilosofi. Det vägvalet innebär att doktrinen till viss del blir en beskrivning av Försvarsmaktens kultur och personalens sätt att förhålla sig till det.¹⁰²

Det går att argumentera för att OPD14 till viss del indikerar på analysverktygets innebörd inom ramen för framtidsutsikter, vilket skulle kunna argumentera för doktriners generella problematik. Hur vida OPD14 som ett analysverktyg för framtidsperspektiv skulle generera en problematik eller tappa sin militära nytta kan kopplas till argumenten under variabeln *vaga och otydliga beskrivningar* där organisationskulturen beskrivs som en faktor med olika individer som tolkar innehåll olika beroende på hur de är skolade innan. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns med viss skillnad*.

¹⁰⁰ Försvarsmakten ”Operativ doktrin”, s.7.

¹⁰¹ Respondent 6, 17.05.2017.

¹⁰² Respondent 6, konversation e-post, 24.05.2017.

OP 14-17

Militärteoretiska begrepp***MSD16***

Militärteoretiska begrepp innebär att doktrinen nyttjas som ett forum för att uttrycka och förklara begrepp och koncept. MSD16 är som tidigare uttryckt skriven för att vara inriktande och har således lämnat mycket militärteori och begreppsförklarande delar utanför.¹⁰³ Men det upplevdes ändå problematiskt i vilken utsträckning och nivå som det kvarvarande innehållet skulle förklaras på för att doktrinen skulle förhålla sig militärt relevant. Ett exempel är bland annat diskussioner i framtagningsprocessen om strategikapitlet i MSD16 och hur det skulle vara avvägt mellan politisk strategi och nedbrutet till militär strategi för att fortsätta hålla sig militärt relevant och kopplat till doktrинens nivå.¹⁰⁴

MSD16 indikerar inte att den är universellt använd inom ramen för militärteori. Däremot indikerar valet att separera militärteorin att det är problematiskt att ha det integrerat i doktrintexter. Vidare upplevdes även en problematik med den militärteori som representerades där det var en avvägning i vad och i vilken utsträckning som militärteori kan komplettera en doktrin utan att tappa den militära nyttan i texten. Därmed blir resultatet att variabeln återfinns.

OPD14

En av författarna uttrycker att OPD14 inte är skriven för att presentera och utveckla militärteoretiska begrepp. Däremot skrevs OPD14 av samma arbetsgrupp som även skrev Militärstrategisk doktrin 2012, vilket inkluderade en stor del militärteori och begreppsförståelse. I arbetet fanns det en tanke om sambandet mellan doktrinerna och andra anknyttande dokument samt att de ska bygga på varandra. Doktriner sågs som ett bra forum för att uttrycka militärteori i syfte att ha som utgångspunkt för en gemensam förståelse. Problematiken som upplevdes med den nya inriktande karaktären på MSD16 där mycket militärteori exkluderats var att det dels hämmar den gemensamma grunden och skapade ett glapp mellan dokument, dels att nomenklaturen i organisationen försvåras mellan strategisk, operativ och taktisk nivå.¹⁰⁵

¹⁰³ Militärstrategisk doktrin 2012 innehåller en del förklarande och centrala begrepp som lägger en grundförståelse för innehållets respektive delar.

¹⁰⁴ Respondent 5, 12.05.2017.

¹⁰⁵ Respondent 6, 17.05.2017.

OP 14-17

OPD14 är inte ett forum för militärteoretiska begrepp och kan heller inte argumenteras för att vara ett universellt verktyg inom den indikatorn. Däremot argumenteras det mot att militärteori bidrar till att doktriner blir för generella genom att istället understryka behovet av en gemensam grundsyn och en röd tråd mellan dokument i doktrinhierarkin. Därmed blir resultatet att variabeln *skiljer sig*.

Det säkerhetspolitiska läget***MSD16***

Teorin beskriver att en komplex säkerhetssituation, kopplat både till stor variation i hot och miljöer kan bidra till att doktriner blir för generella och tappar dess militära nytta. Författarna till MSD16 uttrycker att Försvarspropositionen 2015 beskrev en tydlig hotbild jämfört med tidigare propositioner.¹⁰⁶ MSD16 uttrycker en tydlig geografisk avgränsning och beskriver det militärstrategiska centrumet som det svensk-finska territoriet mellan Ryssland och NATO. Norra Europa beskrivs som det primära geografiska området som påverkar Sverige, där Östersjön och Arktis specifika förutsättningar förtydligas.¹⁰⁷ Det finns en avgränsad geografisk tydlighet men det kan däremot argumenteras kring hotens tydlighet. Överbefälhavaren Micael Bydén uttrycker i doktrinen: ”skapa ett starkare försvar som möter varje hot och klarar varje utmaning”.¹⁰⁸ Kopplas det uttalandet i MSD16 till de hoten som beskrivs blir det ett stort spektrum som Försvarsmakten måste kunna motstå och hantera. MSD16 uttrycker att betydelsen av andra maktmedel än konventionellt militära har ökat och exemplifierar både hybridkrig och gråzon:

”Hybrida hot (...) Blandningen av reguljär krigföring, irreguljär krigföring, kriminalitet, terrorism, sexuell våld, modern teknik och krigföring via cyberrymden (...) Gråzonsproblematik (...) strategiska otydligheter som uppstår mellan fred och krig”.¹⁰⁹

MSD16 ger ett tydligt spektrum av verkansområden för Försvarsmakten och det kan därför inte argumenteras för att doktrinen indikerar att vara för generell på den punkten. Däremot kan det argumenteras för att den komplexa hotbilden och dess breda spektrum indikerar att

¹⁰⁶ Respondent 5, 12.05.2017.

¹⁰⁷ Försvarsmakten “Militärstrategisk doktrin”, s.31-32.

¹⁰⁸ Ibid, s.5.

¹⁰⁹ Ibid, s.36-37.

OP 14-17

doktrinen kan tappa sin militära nytta, då det är en betydande komplexitet och variation för en militär chef att förhålla sig till och kunna hantera. Men den problematiken var inget som diskuterades i doktrinframtagningsprocessen till MSD16. Därmed blir resultatet att variabeln återfinns med viss skillnad.

OPD14

OPD14 beskriver miljön i form av operationsområden och redogör för dess respektive förutsättningar i syfte för chefer att kunna göra operativa avväganden kring val av resurser¹¹⁰. Miljön skrevs för en expanderad operationsmiljö där författarna tittade utanför de traditionella linjerna vilket påverkade makrofaktorer mer, exempelvis politik, ekonomi, teknologi och kultur.¹¹¹ En av författarna beskriver fördelen med att uttrycka olika miljöers förutsättningar istället för avgränsade geografiska områden, vilket skapar diskussioner om operativa avväganden mellan olika stridskrafter utifrån operationer och dess kontext i tid och rum. Miljöbeskrivningarna är därför ett instrument för avvägningar kring nyttjandet stridskrafter.¹¹² Vidare uttrycker inte OPD14 en definierad motståndare eller hot. Man argumenterade för att motståndaren inte skulle vara drivande i doktrinskrivandet, utan att OPD14 istället skulle beskriva det egna sättet att tänka och agera. Motståndarbeskrivningar uttrycktes vara en svår avgränsning att göra, då målbilden var att doktrinen ska ge den operativa chefen möjligheter och inte begränsningar.¹¹³

Både miljö- och motståndarbeskrivningar i OPD14 tyder på den säkerhetspolitiska indikatorn, då det finns en tydlig avsaknad av avgränsningar i både miljö och hot. Författarna argumenterar för att uttrycket som miljö- och motståndarbeskrivningarna skrevs för att det inte skulle hämma en chef, utan att det uttrycks som ett stöd i dennes planeringsarbete och operationalisering av en plan. Indikatorn uppfylls men inte problematiken kopplat till den. Därmed blir resultatet att variabeln återfinns med viss skillnad.

¹¹⁰ Försvarsmakten "Operativ doktrin", s.53-58.

¹¹¹ Respondent 4, 12.05.2017.

¹¹² Respondent 6, 17.05.2017.

¹¹³ Ibid.

OP 14-17

Doktrинens målgrupper***MSD16***

Doktrинens målgrupper innebär att om doktriner anpassas för en bredare målgrupp kan det leda till att innehållet tappar sin militära nytta. MSD16 uttrycker att Försvarsmaktens personal är den primära målgruppen och att andra myndigheter som arbetar med försvar och säkerhet samt aktörer som samverkar med det militära försvaret är sekundära målgrupper. Slutligen skrevs MSD16 som ett signalmedel utåt för militärstrategisk kommunikation om hur Sverige avser använda sitt försvar.¹¹⁴ I arbetet med framtagningsprocessen resonerade författarna att för att lyckas med Sveriges försvar måste det finnas tre delar: försvarsvilja, totalförsvaret och internationellt samarbete, där totalförsvaret var en nydanande del för doktrинvärlden i Sverige. Det beskrevs att Totalförsvaret inte klarar att lösa sina uppgifter utan Försvarsmakten och Försvarsmakten klarar inte att lösa sina uppgifter utan totalförsvaret. Därför fanns det en särskild tanke hos författarna att anpassa innehållet för målgrupper inom hela totalförsvaret.¹¹⁵ Problematiken och balansgången som författarna identifierade med att anpassa innehållet till en bred målgrupp kopplat till den militära nyttan beskrivs enligt följande:

”Det är ett övergripande dokument, och för att det ska vara tillgängligt för alla så måste dokumentet formuleras till en bred publik, samtidigt kan det inte vara ett för oprofessionellt språk. Läsaren måste ha en viss kunskap för att ta till sig innehållet, men den skrevs så att det inte ska behövas förkunskaper inom svåra begrepp och förkortningar. Dokumentet ska uttrycka ett avancerat resonemang, utan att skrivas med varken ett för vardagligt eller fackligt språk. Det ska vara tillräckligt precist och professionellt för att alla ska förstå, men det är främst till för dem som primärt ska nyttja den”.¹¹⁶

MSD16 indikerar tydligt på en anpassning till en bredare målgrupp. Målgruppen motiveras på grund av att flera målgrupper är centrala för att Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter, men samtidigt beskrivs den ökande komplexiteten som medföljer som problematisk. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

¹¹⁴ Försvarsmakten “Militärstrategisk doktrin”, s.10.

¹¹⁵ Respondent 3, 11.05.2017.

¹¹⁶ Respondent 1, 10.05.2017.

OP 14-17

OPD14

OPD14 uttrycker en smalare målgrupp än MSD16 och riktar sig enbart till Försvarmaktens personal. Det innebar bland annat för författarna att vissa förklaringar och begrepp inte behövde inkluderas eller förtydligas, då det inte ansågs relevant eller betydande för målgruppen.¹¹⁷ Författarna identifierade även problematiken med att en anpassning till en bredare målgrupp kunde innebära att doktrinen skulle tappa dess militära nytta. Dock identifierades även problematik med om doktrinen skulle uttryckas för internt och på sätt tappa abstraktionsnivån och generaliserbarheten. Men eftersom doktrinen var tänkt att användas som ett referenssystem avgjorde det abstraktionsnivån i dokumentet.¹¹⁸

OPD14 är anpassad och skriven för en militär målgrupp och indikerar inte på målgruppens problematik. Författarna stärker däremot tesen om målgrupper kopplat till generell problematik genom att uttrycka risken för den militära nyttan av doktrinen vid en anpassning till en bred målgrupp utanför den militära sektorn. Därmed blir resultatet att variabeln *återfinns*.

¹¹⁷ Respondent 6, 17.05.2017.

¹¹⁸ Respondent 4, 12.05.2017.

OP 14-17

4.3 Resultat

Undersökningens övergripande frågeställning undersöker vilken roll doktrindilemmat spelar i den svenska doktrinutvecklingen. Den övergripande frågeställningen bröts därefter ner i två delfrågor. Den första frågan berör teorins spårbarhet i svenska doktriner och dess arbetsprocesser, vilket diskuteras löpande i analysen. Spårbarhetens resultat presenteras i de två nedanstående modellerna. Modellerna redovisar och kontextualiserar doktrindilemmat genom att påvisa att dess ingående delar har speglats i arbetsprocessen samt i doktrinerna.

- *Vilken spårbarhet har doktrindilemmat i svenska doktriner?*

MSD16 <i>Variabler</i>	Återfinns	Återfinns med viss skillnad	Skiljer sig	Återfinns ej
Doktrинens dogmatiska karaktär	X			
Motståndarens granskning och nytta av doktrinen	X			
Kontext		X		
Vaga och otydliga beskrivningar	X			
Doktrинens universella användande	-	-	-	-
-Analysverktyg	X			
-Militärteoretiska begrepp	X			
-Det säkerhetspolitiska läget		X		
Doktrинens målgrupp	X			

Figur 4.2, analysresultat för MSD16

OPD14 <i>Variabler</i>	Återfinns	Återfinns med viss skillnad	Skiljer sig	Återfinns ej
Doktrинens dogmatiska karaktär		X		
Motståndarens granskning och nytta av doktrinen	X			
Kontext		X		
Vaga och otydliga beskrivningar	X			
Doktrинens universella användande	-	-	-	-
-Analysverktyg		X		
-Militärteoretiska begrepp			X	
-Det säkerhetspolitiska läget		X		
Doktrинens målgrupp	X			

Figur 4.3, analysresultat för OPD14

OP 14-17

Modellen redovisar att både doktrindilemmats detaljrika och generella problem i hög grad återfinns och diskuterades i doktrinframtagningsprocesserna, vilket även återspeglas i doktrinerna. Den delvariabel som divergerar mest i resultatet av analysen är militärteorins roll och existensberättigande i doktriner. Författarna är överens om att militärteorin måste komplettera en doktrin och dokumentshierarki för att ensa upp och skapa en gemensam förståelse. De är dock inte överens om hur, var och i vilken utsträckning som militärteorin ska uttryckas. Ska militärteorin inkluderas i doktrintexten, förtydligas i dokumentmarginalerna eller presenteras i separata dokument som kompletterar doktrinerna?

- *Vilka val och överväganden har genomförts i svensk doktrinframtagning gällande doktrindilemmat?*

Valen och övervägandena som genomförts under doktrinframtagningsprocesserna beskriver att en ökad komplexitet i dilemmats variabler leder till en ökad abstraktionsnivå i doktrinerna. Både analysen av det moderna krigets komplexitet, motståndarens granskning, det säkerhetspolitiska läget och behovet av en bredare målgrupp till doktrinerna, hanteras genom en ökad abstraktionsnivå. Valen och övervägandena beskriver att abstraktionsnivån dels bidrar till att doktrinen kan bestå ett längre tidsintervall och klara en händelseutveckling, att de inte röjer de militära koncepten, samt att det möjliggör centrala militära framgångsfaktorer, exempelvis vilseledning och överraskning. Slutligen finns komplementet med hemliga handlingar till detaljrika doktriner, vilket även beskrevs som ett val för att inte uttrycka sig detaljrikt i öppna dokument.

Valen och överväganden som genomförts för att hantera doktrindilemmat beskrivs dels genom förklaringar, stringens och mjuka övergångar. Förklaringar och förtydliganden beskrivs som centralt för att kunna hantera och förstå doktrinerna på rätt sätt, antingen genom att inkludera förklarande och utvecklande delar i doktrinen, eller genom att uttrycka de i separata dokument kopplat till doktrinen. Vidare beskrevs även implementeringsprocessen som viktig för att förankra doktrinerna och få feedback. Stringens i innehållet beskrevs som viktigt för att vara stringent mot ett filosofiskt synsätt och därmed motverka dilemmat genom att inte blanda idealen. Slutligen beskrevs en mjuk övergång som en faktor för att motverka doktrindilemmat. Genom att inte revolutionera synsätt och innehåll, möjliggörs en förståelseprocess och en invänjningsperiod av det nya genom en långsam förändring.

5. Avslutning

Den avslutande diskussionen återkopplar inledningsvis till undersökningens syfte och frågeställningen samt resultatet och dess anknytning till den tidigare forskningen. Fortsatt återkopplar avsnittet till undersökningens metod, för att avslutningsvis diskutera anknytning till professionen samt vidare forskning inom området.

5.1 Diskussion

Undersökningen syftar till att utreda doktrindilemmat samt hur det upplevts och beaktats i praktiken. Utifrån resultat kopplat till undersökningens huvudfråga går det att argumentera för att bidraget kunnat påvisa att doktrindilemmats framtagna variabler varit framstående och centrala påverkansfaktorer i doktrinframtagningsprocesserna kopplade till MSD16 och OPD14, samt speglat hur doktrinerna slutligen uttryckt sig. Fortsatt visar resultatet att den moderna och komplexa miljö som författarna beskriver har genererat en högre abstraktionsnivå i doktrinerna. Författarnas vägval och beskrivningar av komplexiteten i dagens krigföring går även att återknyta till Høibacks beskrivning om *forth generation doctrine*, där Høiback beskriver att dagens situation gör doktriner mer och mer vaga och otydliga.

Sammanfattat har undersökningens resultat och slutsatser gett en ny och framförallt djupare helhetsförståelse för doktrindilemmat genom att bryta ner dess beståndsdelar och empiriskt pröva dem i en kontext. Dilemmat kan utifrån undersökningen förstås och förklaras genom att det uttrycks grunda sig i en kulturell blandning inom en organisation. En organisation som präglas av olika utbildningssystem, olika erfarenheter och olika synsätt, ligger till grund för dilemmats problematik. Om en doktrinhierarki med anknytande dokument dels inte skrivs stringent eller sammanhållande utan istället präglas av olika skriv och tolkningssätt utifrån olika ideal, innebär att tolkningssvårigheter kan uppstå för läsaren i texten. Vidare framstår dilemmats problematik om målgruppen för doktrinerna är färgade av olika utbildningssystem och erfarenheter, vilket gör att de tolkar och ser olika på doktriner. Divergerar erfarenheterna mycket kommer även tolkningsproblem och åsikterna kring doktrinens stöd och styrka att ifrågasättas.

OP 14-17

Utifrån undersökningen kan därför doktrindilemmat definieras enligt följande:

Doktrindilemmat är upplevda friktioner och tolkningsproblem av doktriner. Dilemmat grundar sig i doktriners inkonsekventa uttryck samt när dess innehåll divergerar från målgruppens förståelse för nyttjandet av doktriner.

Definitionen bortser från motståndarens granskning då det inte finns någon anledning att uttrycka känslig information i öppna dokument, där hemligstämplad dokumentation finns som komplement för den delen. Den kvarvarande problematiken är således kopplat till tolkningsproblem.

Generaliserbarheten i undersökningen går att argumentera för genom att två olika doktriner som är producerade under två olika försvarspropositioner, skrivna på två olika doktrinhierarkiska nivåer samt av två olika framtagningsgrupper med två olika framtagningsmetodiker, ändå visar likartade svar. Fortsatt är teorierna kopplat till dilemmat uttryckta av flera oberoende forskare samt under ett stort tidsintervall, vilket påvisar att den upplevda problematiken som undersökningen påvisat är omfattande. Fallstudien kan således argumentera för att resultatet har en generaliserbarhet som inte bara är kopplat till fallet Sverige.

Återkopplat till den tidigare forskningen finns det spårbarhet i undersökningens resultat, framförallt kopplat till Drew. Författaren tar dels upp en snarlik problematik med en fragmenterad doktrinframtagningsprocess där doktrinerna inte knyter an till varandra. Fortsatt beskriver Drew att vägvalet måste vara kopplat till en utbildning och implementering av doktrinerna, samt att feedback och revideringsprocessen måste kunna fungera för att uppnå konsekventa och tydliga doktriner. Utifrån denna uppsats går det tydligt att argumentera för att givet tidigare forskning, bidrar undersökningen och dess resultat med nytt empiriskt material genom intervjuerna, samt berör en forskningslucka inom området. Doktrindilemmat har genom denna undersökning inte längre en konstaterande karaktär utan har nu fått en bredare förståelse, tydlighet och kontext.

OP 14-17

Kopplat till metodiken var en intervjustudie tillsammans med en kvalitativ textanalys lämplig för att dels kunna undersöka problematiken på djupet samt kunna hitta spårbarhet av dess konsekvenser i doktrinerna. Kritik som kan lyftas kopplas till metodens genomförande. Om analysen och inhämtningen av material skulle genomföras igen hade intervjufrågorna och intervjuerna kunnat preciseras ytterligare i syfte av att möjliggöra fylligare och mer precisa svar bundet till undersökningen. Problematik kopplat till metodvalet är framförallt kopplat till intervjuundersökningen, där svaren kan ha påverkats genom intervjueffekten. Samtidigt är konsekvenserna av effekten svåra att identifiera. Valet av en fallstudie som undersökte två olika material ansågs som nödvändigt för att kunna argumentera för generaliserbarheten. Slutligen har anonymiteten i intervjuerna både för och nackdelar. Det sågs som en fördel att utlova anonymitet i syfte att möjliggöra och öka både deltagandet och frispråkigheten. Samtidigt kan undersökningens trovärdighet påverkas negativt av anonymitet. Ett alternativ hade kunnat vara att ange respondenternas namn, men inte koppla dem specifikt till dess uttalanden.

5.2 Anknytning till professionen

Undersökningen bidrar till en ökad förståelse för doktrindilemmat, vilket är en relevant och användbar förståelse både inom doktrinutvecklingsprocesser, militära utbildningssystem, doktrinhieratisk struktur och för den enskilde officeren. Undersökningens val att genomföras i en svensk kontext bidrog även till en identifierad problematik inom Försvarmakten. Enligt undersökningen präglas Försvarmakten av en kulturell blandning i organisationen samt en ostrukturerad och fragmentarisk doktrinframtagningsprocess. Undersökningen kan hjälpa till att motverka den problematiken genom att identifiera problemets kärna samt utifrån dilemmat kunna föreslå aktiva åtgärder för att motverka problematiken.

5.3 Vidare forskning

Eftersom denna undersökning är först med att undersöka doktrindilemmat krävs det mer forskning och en bredd för att kunna teoriutveckla begreppet och dess innebörd. För att ytterligare kartlägga och öka förståelsen kring doktrindilemmat föreslås därför en liknande undersökning som denna, fast på ett fall som har ett utvecklat doktrinutvecklingskoncept, exempelvis Storbritannien, i syfte att identifiera om utfallet blir annorlunda och varför. Vidare kan även samma undersökning genomföras på tidigare svenska doktriner i syfte att se hur utvecklingen och övergångarna har genomförts och utifrån det dra slutsatser om förståelseproblem kopplat till doktrindilemmat. Fortsatt borde även vidare forskning undersöka användarperspektivet, exempelvis genom att intervjua beslutsfattare under militära övningar eller insatser och kartlägga dilemmats uttryck i praktiken. Den tidigare forskningen benämner även doktrindilemmat olika, exempelvis nämns även ordet paradox. Vidare forskning kan därför även ta en filosofisk ansats i syfte att kartlägga hur problematik hanteras och således kunna skilja på snarlika filosofiska hanteringsalternativ som dilemman, paradoxer eller antinomier. Slutligen är dilemmat ett problem kopplat till dokument i en hierarkisk struktur. Doktriner påverkas och skrivs utifrån den politiska viljan som uttrycks genom försvarspropositioner. För att förstå dilemmat kan även framtida forskning undersöka hur skillnader och skrivprocesser i försvarspropositionerna ter sig, samt hur det påverkar myndigheternas möjligheter och förutsättningar att bryta ner innehållet i doktrinerna.

Avslutningsvis uttrycker McKitrick och Chiarelli följande i deras analys av doktriner och doktrindilemmat.

”It is a frustrating fact that the more these issues are studied the greater the problems appear, while the solutions seem less evident. If frustration breeds helplessness, there is a danger that the problems will grow even greater and the consequences become more serious”¹¹⁹

Denna undersökning argumenterar och påvisar motsatsen, där en ökad förståelse för doktrindilemmat kan bidra till att militära doktriner når dess styrka som ett kraftfullt verktyg samt sammanbinder och enar styrkor.

¹¹⁹ McKitrick och Chiarelli “Defence reform”, s.326.

Litteratur och referensförteckning

Litteratur

Avant, Deborah, "The Institutional Sources of Military Doctrine: Hegemons in Peripheral Wars", *International Studies Quarterly*, 37:4, 1993.

Clausewitz, Carl von, "Om kriget", Bonnier fakta, Stockholm, 1991.

Denscombe, Martyn, "Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna", 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.

Drew, Dennis, "Inventing a Doctrine Process", *Air and Space Power Journal*, Winter 1995.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.), "Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad", 4., (red.) uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Försvarmakten "Militärstrategisk doktrin", Stockholm, 2016.

Försvarmakten "Operativ doktrin", Stockholm, 2014.

Holmes, Richard (red.), "The Oxford companion to military history", Oxford Univ. Press, Oxford, 2001.

Hughes, Wayne, "The Power of Doctrine", *Naval War College Review*. 48:3, 1995.

Høiback, Harald. "What is Doctrine?", *Journal of Strategic Studies*, 34:6, 2011.

Høiback, Harald, "Understanding Military Doctrine: A multidisciplinary approach", Routledge, London, 2013.

OP 14-17

Høiback, Harald. "The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep It Fit", *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016.

Jackson Aaron. "The Roots of Military Doctrine, Change and Continuity in Understanding the Practice of Warfare", *Combat Studies Institute Press*, US Army Combined Arms Center. Fort Leavenworth, Kansas, 2013.

Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne, "Introduktion till samhällsvetenskaplig metod", 1. uppl., Liber, Malmö, 2003.

McKittrick Jeffrey, Chiarelli Peter, "Defense reform: An Appraisal" i: Clark, Asa A (red.), "The Defense reform debate: issues and analysis", Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1984.

Posen, Berry, "Foreword: Military Doctrine and the management of uncertainty", *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016.

Ångström, Jan och Widén, Jerker, "Contemporary Military Theory: The dynamics of war", Routledge, Milton Park, Abingdon, Oxon, 2015.

Ångström, Jan och Widén, Jerker "Religion or reason? Exploring alternative ways to measure the quality of doctrine", *Journal of Strategic Studies*, 39:2, 2016.

Elektroniska källor

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/doktrin> (Hämtad 24.04.2017).

Intervjuer

Respondent 1, personlig intervju, Försvarshögskolan, 10.05.2017.

Respondent 2, personlig intervju, Försvarshögskolan, 11.05.2017.

OP 14-17

Respondent 3, personlig intervju, Militärhögskolan Karlberg, 11.05.2017.

Respondent 4, personlig intervju, Försvarshögskolan, 12.05.2017.

Respondent 5, personlig intervju, Försvarshögskolan, 12.05.2017.

Respondent 6, personlig intervju, Högkvarteret, 17.05.2017.

Respondent 6, konversation e-post, 24.05.2017.

Respondent 7, konversation e-post, 19.05.2017.